

ԿՐԹՆԱ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ԶՈՂԸ ԿԱՄ ԸՆԾԱՆ ՄԱՏՆԱՆՇՈՂ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

ԶՈՂԻ ԲՆՈՅԹԸ

Հին ժողովուրդներու կեանքին մէջ, կրօնական փորձառութիւնը կենսական պահանջ մըն է: Այդ հոգեկան տրամադրութիւնը կ'արտաքնանայ, ձեւերու, շարժումներու, և խօսքերու մէջ: Զոհը ըլլայ ան մարդկային, անասնական կամ ոչ անասնական ընծայ մըն է գերերկրային էութիւններու նուիրուած անոնց հովանիին ներքեւ պատասպարուելու համար, քիչ անգամ իբրեւ երախտագիտական իրագործում: Նահապետական շրջանին, **החנכה** մինխա (մենք պատարագ թարգմանած ենք) բառն էր որ կը գործածուէր անասնական և ոչ անասնական ընծաներու համար Ծնն. IV³, 4¹, 5¹: Նոյն բառն էր նաև որ կը գործածուէր քահանայական օրինագրքին (priestly code) մէջ, հացի ընծային համար Ղեւ. II¹, 3¹, 4¹, 5¹:

Իսկ զուտ անասնական բնոյթ մը ունէին ողջակէզը Ծնն. VIII²⁰ **הולך** **օլա** LXX **ὁλοκαύστος** և գենիին Ծնն. XXXI⁵⁴ **חבו** զէվախ LXX **Θυσίαν**:

Միակ ընդհանուր եզրը որ եւ է զոհի համար Ղեւտացւոց գրքին մէջ կը հանդիպինք Ղեւ. I²¹, 3¹ III¹ **קרבן** գորպան LXX **δῶρον**, (մենք զայն պատարագ թարգմանած ենք): Գորպան բառացիօրէն կը նշանակէ «մօտեցուած բան մը» որ անմեղութեամբ էր գործարկուել, որ կը նշանակէ մօտեցնել: Կրակով ողջակիզուող բոլոր զոհները **השח** իշէ բառով կը մատնանշուէին: Այս համառօտ բաղդատութենէն վերջ, դասաւորենք զոհի տեսակները:

ՈՂՋԱԿԵԶԸՈղջակէզ Ծնն. VIII²⁰, ելից XXIX²⁵,

Ղեւ. IV³⁴ **הולך** **օլա** LXX **ὁλοκαύστος** և **ὁλοκαύστος** Ղեւ. holocaustum:— Օլան բառացիօրէն կը նշանակէ «բարձրացող բան մը»: Ան պէտք էր ամբողջովին սպառէր խորանին վրայ, եթէ արջառ էր, արու կամ էգ անարատ պէտք էր ըլլար, որուն արիւնը Ահարոնի որդիները կը սրսկէին վկայութեան խորանին շուրջ: Կը հանէին անոր մորթը, կը լուային փորոտիքը և ոտքերը, յետոյ կտոր կտոր կը շարէին խորանին կրակին վրայ: Ոչխարի և այծի պարագային պայման էր արութիւնը և անարատութիւնը: Սեղանին հիւսիսային կողմը կը մորթէին զանոնք. իսկ եթէ ողջակէզը թռչնային էր, տատրակի կամ աղաւնիի ձագ պէտք էր ըլլար: Քահանան կը պատուէր թեւերը առանց զատելու, կը փրցնէր գլուխը, իսկ կըտնառքը ու աղբը կը նետէր մոխրանոցին մէջ, որ կը գտնուէր սեղանին հիւսիսային կողմը:

ՈՂՋԱԿԵԶԻՆ ԾԻՍԱԿԱՆԸ

Ամբողջ գիշեր, մինչև առտու կրակին վրայ պէտք էր մնար. քահանան կը հագնէր իր քթանէ պատմուճանը այրուած ողջակէզին մոխիրը սեղանին քով դնելու համար. յետոյ կը փոխէր իր հագուստը, մոխիրը բնակավայրէն դուրս մաքուր տեղ մը կը փոխադրէր. կրակը միշտ վառուած պէտք էր մնար:

ՏՕՆԵՐՈՎ ՊԱՅՄԱՆԱՌՈՒԱԾ ԶՈՂԵՐ

Յաւուրն շաբաթուց **השבוע** **ביום** **պրեօմ** հաշապաթ, LXX **תֵּן הַמֶּרֶץ** **טֹוֶן** **σαββάτων**, Ղեւ. Die sabbate:— Այս օրը միայն երկու անարատ գառնուկներ՝ իւզով շաղուած

երկու տասաներորդ բարակ ալիւրի հետ իր սրսկուժովը միասին, կը մատուցանէին:

Յամամուտս **כשכח שאר** բօքէի խօտէյնէմ, LXX *ἐν ταῖς νεομηνίαις*, Վուլ. In calendis: — Այս ողջակէզը կը բաղկանար երկու զուարակներէ, խոյէ մը և եօթը միամեայ գառնուկներէ: Իւրաքանչիւր զուարակին համար երեք տասաներորդ բարակ ալիւր՝ իւզով կը չաղէին: Իւրաքանչիւր խոյին համար՝ երկու տասաներորդ բարակ ալիւր: Իսկ իւրաքանչիւր գառնուկի համար՝ մէկ տասաներորդ բարակ ալիւր: Իւրաքանչիւր զուարակի վրայ՝ կէս հին գինի կը սրսկէին, (հինը յֵן մենք դօրակ թարգմանած ենք, չափի մը անունն է հեղուկներու համար որ տասներկու ձլ լոկ կը պարունակէ, իսկ մէկ լոկը վեց հաւկիթ կը պարունակէ), խոյին համար մէկ երրորդը հինին, իսկ իւրաքանչիւր գառնուկի համար մէկ չորրորդը:

Օրն Քաւութեան **יום הכפרים** եօմ հագիրօւրիմ, LXX *ἡμέρα ἐξίλασμοῦ*, Վուլ. Dies expiationum: — Եօթներորդ ամսուայ տասներորդ օրը տեղի կ'ունենար. սուրբ էր այդ տօնը. ոչ մէկ աշխատանք. իւրաքանչիւր ոք խոնարհ հոգով և անկեղծօրէն պէտք էր իր ողջակէզը մատուցանէր Աստուծոյ, այլապէս կ'արտաքսուէր իր ժողովուրդին համայնքէն, և կը կոչուէր *יגל* կոյ այսինքն ոչ հրեայ, բօնամի, բարբառս: Ան Շաբաթ Շաբաթուց մըն էր խրայելի որդիներուն համար. չաբաթ չաբաթուցը ուղղակի փոխադրութիւնն է երբայական բնագրին **שבת שבת** չապաթ չապաթօն-ին, LXX-ի միջոցաւ *σαββατα σαββάτων*-ով, որ կը նշանակէ «Մեծ Օր Խաղաղութեան»:

Յիշատակ Փողոց: — **זכרון תרועה** զիխրօն թրուա, LXX *μνημόσυνον σαλπικγιαν*, Վուլ. memoriale clangentibus tibus: — Եօթներորդ ամսուայ առաջին օրը կը կատարուէր, հանգստի օր մըն էր ան, ոչ մէկ աշխատանք:

Տօն Տաղաւարահարաց: — **חג הסוכות** խակ հասուքօթ, LXX *ἐορτή σκηνών*, Վուլ. feriae tabernaculomm: — Հոգին արդիւնքներովը, գեղեցիկ ծառերու պտուղներու, արմաւենիներու ճիւղերով, խիտ ծառերու և ուռնիներու ոստերով, եօթը օր շարունակ

կը տօնախմբուէր, եօթներորդ ամսուայ տասներինգերորդ օրէն սկսեալ: Նոյնպէս, ողջակէզներ կը մատուցանէին Նոյնպէս, կը բնակէին վրաններու տակ յաւերժացնելու համար իրենց վրանաբնակութեան յիշատակը երբ եղիպտոսէ ելան:

Զատիկ **פסח** բէսախ, LXX *πάσχα*, Վուլ. Phase: — Առաջին ամսուայ տասներորդ օրը իրիկնամուտին կը կատարուէր. իսկ տասներինգերորդ օրը Բաղարջակերաց տօնն էր, եօթը օր շարունակ ողջակէզներ կը մատուցանէին. Պենտեկոստէին կամ Յիսներեակին, կը նուիրէին երկու հաց թթխմորով բարակ ալիւրի երկու տասներորդով չաղուած եօթը միամեայ անաւառ գառնուկներ զուարակ մը երկու խոյի նոխաղ մը մեղքի համար և երկու միամեայ գառնուկներ իբրև խաղաղութեան զոհեր *Դեւ. XXIII*¹⁷⁻¹⁹:

Զոհ Խաղաղութեան **זבח שלמים** զէվախ չըւմիմ, LXX *Θυσίον σωτηρίον*, Վուլ. hostia pacificorum: — Արջառներէ կամ հօտէ կրնար ըլլալ այս զոհը, արջառ արու կամ էգ անարատ պէտք էր ըլլար. մատուցանողը իր ձեռքը կը դնէր զոհի գլխուն վրայ և կը մորթէր զայն վկայութեան խորանին մօտ, իսկ Ահարոնի որդիները կը սրսկէին անոր արիւնը խորանին շուրջ. ընդերքները ծածկող ճարպը երկու երիկամունքները և կուշտին վրայի ճարպը լեարդին թաղանթը երիկամունքներով միասին կ'ողջակիզէին, իբրև անուշահոտ պատարագ **חֵי חֵי** իշի իշի բէյախ նիխօախ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԶՈՂԻՆ

ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Զոհի գոհութեան **זבח התודה** զէվախ հաթօտա LXX *Θυσίας τῆς αἰνέσεως*, Վուլ. hostia gratiarum: — Առանց թթխմորի, իւզով չաղուած բարակ ալիւրէ կարկանդակներ կը պատրաստէին. խաղաղութեան և գոհութեան զոհերուն միսը նոյն օրը ստիպուած էին ուտել, եթէ երրորդ օրուայ յետաձգուէր մատուցանողը գարշելի անձ մը կը նկատուէր և իր նուէրը ընդունուած չէր ըլլար:

Բ. — Ուխտ **קדש** նէտէր և կամաւոր

ընծայ **הבדל** նտալայ, նոյնն էր նաև այս
ընծաներու պարագան:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԶՈՆԻՆ ԾԻՍԱԿԱՆԸ

Մատուցանող անձը ստիպուած էր իր
հետ բերել զոհին կուրծքը և ճարպը. ճար-
պը կ'ողջակիզուէր խորանին վրայ, իսկ
կուրծքը կը պատկանէր Ահարոնին և իր
որդիներուն. աջ սրունքը կը նուիրէին
քահանային, իսկ եթէ պատահէր որ Ահա-
րոնի զաւակներէն մին կատարէր այդ պաշ-
տօնը աջ սրունքը ան կ'առնէր. իսկ զո-
հերու օժման արարողութիւնը վերապահ-
ուած էր Ահարոնին և իր որդիներուն:

ՀԱՅԻ ԸՆԾԱՆ

Նաչիւր **Դեւ**. II¹⁻³ **סלת** սօլէթ, LXX
σεμίθαις, Վուլ. **simila**: — Ընծայաբերողը
իւղ և խունկ կը թափէր նաչիւրին վրայ:
Յետոյ կը ներկայացնէր Ահարոնի որդինե-
րուն. քահանան ափ մը իւղով և խունկով
սրսկուած նաչիւր կ'այրէր. նաչիւրին մնաց-
եալ մասը Ահարոնին և իր որդիներուն վե-
րապահուած էր: Ահարոնի արու զաւակ-
ները միայն իրաւասութիւն ունէին ուտե-
լու, վկայութեան խորանին գաւթին մէջ,
ան որ կը հպէր զոհին, կը սրբանար:

ԹՈՆԻՐԻ ԸՆԾԱՆ

Զոհ եփեալ ի թոնրոյ **Դեւ**. II⁴ **מנחת**
מאפה תנור մինխա մա'աֆէ թանուր LXX
Θυσίον πεπεμμένον ἐκ κλιβάνου, Վուլ. **sacrificium**
coctum in clibano: — Այս ընծան կը պատ-
րասուէր կարկանդակներէ, առանց թրթ-
խմորի իւղով շաղուած նաչիւրէի, տապակի
կամ կասկարայի վրայ: Մէկ մասը կ'այրուէր
խորանին վրայ իսկ միւս մասը կը պատ-
կանէր Ահարոնին և իր որդիներուն: Բոլոր
հացի ընծաները աղով պէտք է համեմուէին
որովհետև աղը ուխտի խորհրդանշանն էր
Աստուծոյ հետ:

ԱՌԱՋԻՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐՈՒ ԸՆԾԱՆ

Յառաջին արմտեաց **Դեւ**. II¹⁴ **מנחת**
בכורים մինխաթ պիխուրիմ, LXX **Θυσίαν**
πρωτογεννημάτων, Վուլ. **munas primarum fru-**
gum: — Այս ընծան կը կայանար կրակով
այրուած կամ խոնձուած հասկերէ, ձեռ-

ուած ցորենէ, անոր վրայ իւղ և խունկ կը
թափէին և քահանան կ'այրէր յանուն փա-
փաքուած հաշտութեան Աստուծոյ հետ,
այսինքն ազգարային: **אכזר** ազգարա կը
կոչուէր ափ մը ալիւրը, ձէթը, կամ խունկը
ընծային որ կ'այրուէր խորանին վրայ, իր-
րե յիշատակարան բաժին, որով մեղաւորը
կը հաշտուէր Աստուծոյ հետ:

ՄԵՂՔԻ ԶՈՆԸ

Վասն մեղաց **תאטח** խաթա'աթ LXX
περὶ ἀμαρτίας, Վուլ. **pro peccato**: — Եթէ
քահանան մեղանչէր, պարտաւոր էր անա-
րատ զուարակ մը բերելու վկայութեան
խորանին դրան մօտ իր ձեռքը կը դնէր
անոր գլխուն վրայ և կը մորթէր. յետոյ
կը թաթխէր իր մատը արեան մէջ, և եօթը
անգամ կը սրսկէր սրբաւայրի վարագոյրին
վրայ, քահանան արեան մէկ մասը անու-
շահոտ խունկի խորանին եղջիւրներուն վրայ
կը սրսկէր. նոյն արարողութիւնը կը կրկ-
նէր եթէ ամբողջ ժողովուրդը պարտա-
զանց գտնուէր Աստուծոյ պատուիրաննե-
րուն հանդէպ: Իշխանի մը պարագային
արու և անարատ նոխազ մը կ'ողջակիզ-
ուէր: Իսկ եթէ ուէ անձ մեղանչէր ա-
նարատ էգ այժ մը կամ ոչխար մը կը նուի-
րէր. եթէ ի վիճակի էր երկու տատրակի
կամ աղանձի ձագեր կամ մէկ տասանե-
րորդը նաչիւրն առանց իւղի և խունկի կը
նուիրէր: Ան որ կը դպէր մեղքի զոհին
կը սրբանար:

ՅԱՆՑԱՆՔԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Վասն յանցանաց **Դեւ**. V¹⁵ **שם** աշամ
LXX **τῆς πλημμελείας**, Վուլ. **pro delicto**: —
Յանցանքը կը ստորաբաժնուէր երեք մա-
սերու.

Ա. — Սուրբ բաներու նկատմամբ:

Բ. — Անգիտակցաբար գործուած:

Գ. — Անարգար վարմունք իր դրա-
ցիին հանդէպ:

Այս երեք պարագաներուն ալ ողջա-
կիզելի անասունը անարատ խոյ մըն էր.
նոյնն էր ծխականը յանցանքի և մեղքի
զոհներուն:

ԵՂԻԱ ՍՐԿ. ԶՂՋԱՆԵԱՆ